

Perspectiefnota

2015

Vooruitblik op begroting 2016 en meerjarenperspectief

Gemeente Westerveld

		Pagina
Hoofdstuk 1	Inleiding	4
	1. Inleiding	4
	2. Opbouw rapportage	4
	3. Verklaring afkortingen	4
	4. Behandelingschema	4
Hoofdstuk 2	Kaderstelling	5
	1. Kaderstelling begroting 2016 en meerjarenraming 2017 t/m 2019	5
	1. Nieuw en bestaand beleid	5
	2. Personeelslasten	6
	3. Prijsstijging/inflatiepercentage	6
	4. Algemene uitkering Gemeentefonds	6
	5. Rente	7
	6. Gemeentelijke belastingen en heffingen	8
	2. Programma-indeling	10
	3. Collegeprogramma 2014-2018	10
Hoofdstuk 3	Nieuw Beleid en vervangingsinvesteringen	11
	1. Inleiding	11
	2. Nieuw beleid	11
	3. Vervangingsinvesteringen	12
Hoofdstuk 4	Risico's	15
	1. Interne risico's	15
	2. Externe risico's/ontwikkelingen	15
Hoofdstuk 5	Financieel meerjarenperspectief	18
	1. Meerjarenperspectief	18
	2. Nog te bestemmen opbrengst OZB	18
	3. Reserve rekeningsaldo	18
	4. Bezuinigingen	19
Bijlage	Geplande investeringen komende jaren	21

1. INLEIDING

1.1 Inleiding

Hierbij bieden wij u de perspectiefnota 2015 aan waarin wij een vooruitblik geven op het toekomstperspectief. De perspectiefnota is de start van de Planning & Controlcyclus 2016. Het doel van de perspectiefnota is om richting te geven, keuzes te maken en kaders vast te stellen voor het opstellen van de programmabegroting 2016-2019.

Verander- en vernieuwingsproces

Wij stellen voor om aan de begroting 2016 een “*bijzonder begrotingshoofdstuk Samen duurzaam realiseren*” toe te voegen. Het doel van dit bijzondere begrotingshoofdstuk is tweeledig:

1. Het intensief op gang gaan brengen en kunnen faciliteren van het verander- en vernieuwingsproces ‘van buiten naar binnen’, zoals wij dat hebben aangekondigd in het collegeprogramma ‘samen waarmaken’.
2. Het kunnen vormen van een extra buffer voor de reguliere exploitatiebegroting, naast de al bestaande reserve rekeningsaldo, voor situaties dat zich onverhoopt financieel zware momenten aandienen.

Het verander- en vernieuwingsproces ‘van buiten naar binnen’ willen wij komend jaar op gang brengen. Uit het begrotingshoofdstuk kunnen uitgaven worden gefinancierd, die het ‘buiten naar binnen’ werken gaan vormgeven en ontwikkelen. Te denken valt bijvoorbeeld aan experimenten om samen een dorpsagenda op te stellen, bepaalde taken door inwoners/dorpen zelf te laten uitvoeren, medezeggenschap van inwoners vorm te geven, etc. Daarnaast kunnen er ook eenmalige extra impulsen worden gegeven aan thema’s zoals economie, duurzaamheid en wonen.

Een *bijzonder begrotingshoofdstuk* zorgt ervoor dat de besteding van de middelen transparant kan worden gevolgd en gecontroleerd, waarbij het de bedoeling is dat de besteding van middelen uit het hoofdstuk niet een structureel karakter hebben, waardoor wij kunnen blijven inspelen op de veranderingen die de maatschappij van ons vraagt. In hoofdstuk 2 van deze Perspectiefnota doen wij onder de kaders voorstellen om dit bijzondere begrotingshoofdstuk te voeden.

Sluitende begroting

Ons uitgangspunt in deze perspectiefnota is door u de kaders te laten vaststellen zodat wij aan u een sluitende meerjarenbegroting kunnen presenteren. De financiële positie van de gemeente en de verwachtingen voor de toekomst blijven ons dwingen tot het maken van keuzes. Wij stellen ons daarbij op het standpunt dat de keuzes bij voorkeur niet mogen leiden tot een verdere stijging van de lasten voor de burgers dan het inflatiepercentage.

1.2 Opbouw rapportage

In hoofdstuk 2 van deze perspectiefnota zijn de kaders opgenomen die als leidraad dienen voor het opstellen van de begroting 2016.

In hoofdstuk 3 wordt in gegaan op nieuw beleid en de vervangingsinvesteringen.

In hoofdstuk 4 worden mogelijke risico’s benoemd die voortkomen uit de bedrijfsvoering en ontwikkelingen, waarvan de financiële gevolgen nu nog niet kwantificeerbaar zijn.

Ten slotte wordt in hoofdstuk 5 een totaaloverzicht gegeven van het financiële perspectief en de financiële ruimte/tekorten voor de komende jaren.

In een bijlage wordt een totaal overzicht gegeven van alle geplande investeringen voor komende jaren.

1.3 Verklaring afkortingen

In deze perspectiefnota wordt in diverse schema’s gebruik gemaakt van afkortingen. Dit is om de schema’s zo leesbaar en compact mogelijk te houden. O.a. de volgende afkortingen worden gebruikt:

- I: Investering (wordt geactiveerd en de kapitaallasten komen ten laste van de exploitatie)
E: Exploitatie (rechtstreeks in exploitatie)
jr: Aantal jaren waarin wordt afgeschreven
kp: Kostenplaats (niet toerekenbaar aan één specifiek programma)

1.4 Behandelingsschema

4 juni 2015 verzenden perspectiefnota 2015 naar de raad
9 juni 2015 uiterste datum indienen technische vragen door de raad
17 juni 2015 verzenden antwoorden op vragen naar de raad
23 juni 2015 behandelen perspectiefnota 2015 in de raad

2. KADERSTELLING

2.1 Kaderstelling begroting 2016 en meerjarenraming 2017 t/m 2019

De raad stelt vooraf de kaders voor het beleid en de daarvoor benodigde middelen vast en controleert tussentijds/achteraf de resultaten van de uitvoering. Het college van burgemeester en wethouders is verantwoordelijk voor de uitvoering. Gelet op die verdeling is het vanzelfsprekend dat de raad vooraf de algemene en technische uitgangspunten voor het opstellen van de ramingen aangeeft.

Onderstaand doen wij een voorstel voor de te hanteren uitgangspunten voor de begroting 2016 en de meerjarenramingen 2017 t/m 2019.

2.1.1 Nieuw en bestaand beleid

Bij het opstellen van de begroting 2016 en de meerjarenraming 2017-2019 zal het collegeprogramma "Samen waarmaken" leidraad zijn. In de 2^e begrotingswijziging 2015 die op 3 maart 2015 door u is vastgesteld, zijn al een aantal maatregelen uit het collegeprogramma financieel in de meerjarenbegroting verwerkt. In de 1^e Bestuursrapportage 2015 zijn, op basis van het collegeprogramma nog een aantal budgetten beschikbaar gesteld. In deze Perspectiefnota en in de Programmabegroting 2016 zullen we daar nog verder invulling aan geven.

'Bijzonder begrotingshoofdstuk Samen duurzaam realiseren'

Zoals wij in de inleiding hebben aangegeven stellen wij voor om aan de begroting 2016 een "bijzonder begrotingshoofdstuk Samen duurzaam realiseren" toe te voegen. Om voldoende aan dit vernieuwings- en veranderingsproces uitvoering te kunnen geven en op initiatieven vanuit de dorpen en inwoners in te kunnen spelen, zou hiervoor jaarlijks een bedrag beschikbaar moeten zijn tussen de € 250.000 en € 500.000. Zoals we ook al hebben geschreven is het doel van dit bijzondere begrotingshoofdstuk tweeledig:

- a. Het intensief op gang gaan brengen en kunnen faciliteren van het verander- en vernieuwingsproces 'van buiten naar binnen', zoals wij dat hebben aangekondigd in het collegeprogramma 'samen waarmaken'.
- b. Het kunnen vormen van een extra buffer voor de reguliere exploitatiebegroting, naast de al bestaande reserve rekeningsaldo, voor situaties dat zich onverhoopt financieel zware momenten aandienen.

Dit bijzondere begrotingshoofdstuk willen we voeden door in 2016 een bedrag van € 100.000 aan de reserve rekeningsaldo te onttrekken en voor de jaren daarna de nog te bestemmen extra opbrengst OZB voor 2017 € 150.000, voor 2018 € 200.000 en voor 2019 volgende jaren € 250.000, uit het raadsbesluit van 11 november 2014 (instellen voorziening vervangingsinvesteringen riolering) hiervoor aan te wenden. Daarnaast blijkt dat de herijking van de 2^e fase van het Gemeentefonds (ook wel groot onderhoud genoemd) voor ons financieel gezien positief uitpakt en dat de Algemene Uitkering op termijn ca. € 600.000 hoger zal zijn dan waar in de meerjarenbegroting vanuit werd gegaan. Dit alles vraagt wel, dat de in gang gezette onderzoeken naar bezuinigingsmogelijkheden binnen de reguliere begroting worden doorgezet, met als doel een duurzaam en structureel sluitende begroting te realiseren.

In een later stadium, wellicht in de begroting 2016, zullen wij u voorstellen op welke wijze wij dit "bijzondere hoofdstuk" in de begroting gaan verwerken, bijvoorbeeld onderbrengen als een afzonderlijk product onder programma 7. Tevens zullen wij dan voorstellen doen voor nadere invulling van te stellen criteria en normen en kaders voor het aanwenden van een budget uit het "bijzondere hoofdstuk".

Wij stellen uw raad voor met het vorenstaande in te stemmen.

Reserve rekeningsaldo

In 2012 heeft de raad een reserve rekeningsaldo ingesteld om eventuele grote schommelingen, die met name veroorzaakt worden door de Algemene Uitkering uit het Gemeentefonds, op te kunnen vangen. Wij streven echter naar een structureel sluitende exploitatiebegroting waarin de jaarlijkse baten de lasten moeten kunnen dekken. Wij trachten dat voor de begroting 2016 te realiseren. Echter dit is mede afhankelijk van o.a. de uitkomst van de meicirculaire 2015 van het ministerie van BZK over de hoogte van de Algemene Uitkering uit het Gemeentefonds de eerstkomende jaren, zou de reserve rekeningsaldo dan op termijn kunnen worden opgeheven en een eventueel saldo aan de algemene reserve worden toegevoegd.

Wij stellen u voor hiermee in te stemmen.

2.1.2 Personeelslasten

Op 15 juli 2014 hebben de verschillende partijen een principeakkoord bereikt over een nieuwe cao (CAR) gemeenten voor 2013-2015. De mutaties die hieruit voortvloeien zijn verwerkt bij de 2^e bestuursrapportage 2014. Op basis van deze gegevens is eerst geen aanpassing nodig van de loonsom voor de begroting 2016. Hoewel de meicirculaire 2015 op het moment dat deze perspectiefnota wordt opgesteld nog niet bekend is, zal in de berekening van de algemene uitkering naar verwachting wel weer een mutatie voor loon- en salarismutaties worden meegenomen. Hoe hoog deze mutatie zal zijn is op dit moment ook nog niet bekend. Voorgesteld wordt om deze mutatie als een stelpost "door te vertalen" in personeelslasten van de begroting 2016.

De pensioen- en sociale premies die verwerkt zijn in de begroting 2015 en de meerjarenraming 2016 zijn berekend op basis van de premies die bekend zijn in april 2015. Per 1 januari 2015 gelden echter nieuwe rekenregels voor pensioenfondsen. De nieuwe regels en de aanhoudend lage rente leiden ertoe dat de pensioenpremie naar verwachting gaat stijgen. De hoogte van de premiestijging is echter nog heel onzeker. Dit wordt duidelijk als het ABP eind november 2015 de pensioenpremie voor 2016 vaststelt. Indien de pensioen- en sociale premies in 2016 zeer sterk af gaan wijken van de nu bekende premies, zullen deze bij een toekomstige bestuursrapportage nog gewijzigd moeten worden.

2.1.3 Prijsstijging/inflatiepercentage

De inflatie over 2014 bedroeg 1,0% (2013 was 2,5%). Zoals te doen gebruikelijk hanteren we hiervoor het laatst bekende consumentenprijsindexcijfer. Dit kan afwijken van het inflatiepercentage dat straks in de meicirculaire 2015 bekend wordt gemaakt en gehanteerd wordt voor de berekening van de algemene uitkering uit het Gemeentefonds. Uitgaande van de systematiek van hanteren van het laatst bekende indexcijfer zou voor de begroting 2016 en de meerjarenramingen 2017 tot en met 2019 uitgegaan moeten worden van de jaarlijkse prijsaanpassing met het inflatiepercentage ten opzichte van het niveau van de begroting 2015.

Een inflatiecorrectie van 1,0% op de budgetten voor "goederen en diensten en subsidies en bijdragen" komt neer op ca. € 83.700. Hierbij wordt opgemerkt dat er bij dat bedrag vanuit is gegaan dat op de volgende posten geen inflatiecorrectie wordt toegepast:

- budgetten die beschikbaar zijn in het kader van het Sociaal domein. Uitgangspunt hiervoor is namelijk dat de integratie-uitkeringen van het Rijk toereikend moeten zijn om de uitgaven te bekostigen en in de integratie-uitkering wordt al rekening gehouden met inflatie;
- uitvoerings- en apparaatskosten van de IGSD zijn gebaseerd op de begroting van de IGSD;
- groot onderhoud van wegen en gebouwen, omdat in de onderhoudsplannen die daarvoor zijn opgesteld al rekening is gehouden met inflatiepercentage;
- subsidies aan de zwembadstichtingen zijn middels raadsbesluit vastgesteld en in de daaraan ten grondslag liggende meerjaren onderhoudsplannen is al rekening gehouden met inflatie. Het zelfde geldt voor de investeringssubsidie voor de renovatie van het Dingspilhuus;
- subsidies en bijdragen aan gemeenschappelijke regelingen als bijvoorbeeld VRD, GGD, RUD en Reestmond zijn gebaseerd op de begrotingen van die gemeenschappelijke regelingen;
- bijstands- en andere uitkeringen via de IGSD zijn gebaseerd op de begroting van de IGSD.

Jaarlijks wordt in de Perspectiefnota het al dan niet toe passen van een inflatiepercentage (en de hoogte) voor de eerstkomende begroting vastgelegd. Voor de begrotingen 2012, 2013, 2014 en 2015 is een inflatiecorrectie achterwege gebleven. Als ook in 2016 geen inflatiecorrectie wordt doorgevoerd betekent dit in feite voor het vijfde achtereenvolgende jaar een taakstellende bezuiniging. Dat de rek er uit is en de budgetten onder druk staan blijkt wel uit de bijstellingen van de budgetten zoals die in de Bestuursrapportages naar voren zijn gekomen.

Hoewel het college van mening is dat voor de begroting 2016 en de meerjarenraming 2017 - 2019 een inflatiecorrectie van 1,0% in principe wenselijk is, zal een beslissing hierover mede afhankelijk zijn van de uitkomst van de meicirculaire 2015. Bij de financiële uitwerking van de meicirculaire zullen wij concrete voorstellen doen over dit onderwerp.

2.1.4 Algemene Uitkering Gemeentefonds

De bijdrage uit het Gemeentefonds aan de gemeente Westerveld bedraagt, inclusief integratie-uitkeringen in het kader van het Sociaal domein, ruim € 28 miljoen per jaar. Op het totaal van de exploitatie van onze begroting van ruim € 51 miljoen is de Algemene Uitkering uit het Gemeentefonds een substantieel deel. Begin 2015 is de 2^e fase van de herijking van het Gemeentefonds door het ministerie afgerond. Op basis van de eerste uitkomsten betekent dit voor onze gemeente een hogere uitkering van op termijn ca. € 600.000. De uitkering zal niet in een keer naar het hogere bedrag gaan, maar in stappen van maximaal € 15 per inwoner per jaar. De onderwerpen die met name bijdragen

aan de hogere uitkering zijn o.a. openbare orde en veiligheid en volkshuisvesting en ruimtelijke ordening. In de 1^e fase, waarvan de effecten al in de meerjarenbegroting 2015 zijn verwerkt, werd de Algemene Uitkering ruim € 200.000 lager. Overigens hebben de Raad voor de financiële Verhoudingen en de VNG adviezen over de uitkomst van het 2^e fase onderzoek aan de minister uitgebracht en daarin met betrekking tot het taakgebied volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing geadviseerd met een nieuw verdeelmodel te komen aangezien er op dit terrein te veel geld van de grote steden naar de kleine (plattelands)gemeenten gaat. De definitieve cijfers uit het 2^e fase-onderzoek zullen in de meicirculaire 2015 door het Ministerie van BZK bekend worden gemaakt. Zodra de meicirculaire is ontvangen zullen de financiële gevolgen die daaruit voortvloeien in beeld worden gebracht en zal daarover aan de raad worden gerapporteerd.

2.1.5 Rente

Rente kapitaallasten en reserves

In de begroting en rekening wordt al sinds jaren een rekenrente gehanteerd van 5,0%. Dit percentage komt nagenoeg overeen met de gemiddelde rente van 4,7% op onze nog langlopende leningen. In relatie met de huidige marktrente is dit percentage erg hoog. De rente voor een geldlening voor 10 jaar vast is op dit moment 1,0% en voor 25 jaar vast 1,6%. Dit is aanleiding om een heroverweging te maken over de rekenrente. Hanteren van een rentepercentage dat beter aansluit bij de marktrente voorkomt ook dat wellicht "verkeerde" afwegingen of beslissingen over gewenste of noodzakelijke investeringen worden genomen. Om te voorkomen dat bij een eventueel aantrekken van de marktrente onze rekenrente telkens weer aangepast moet worden, verdient het voorkeur om een percentage van 2,0 te hanteren en niet een nog lager percentage.

Bij een lagere rente over activa (investeringen) dalen uiteraard de kapitaallasten. Dit betekent dat ook de kapitaallasten die ten laste komen van producten die worden doorbelast aan derden zoals bouwgrondexploitaties en gemeentereiniging, dalen en dat het verschil binnen de exploitatiebegroting moet worden opgevangen. Doorbelasting aan het product riolering is niet meer aan de orde omdat deze investering jaarlijks ten laste van de voorziening wordt gebracht en er geen sprake meer is van rentelasten.

Het vorenstaande betekent dat de boekwaarden van de grondexploitaties minder zullen stijgen. Als vervolgens de bouwkavels tegen marktconforme prijzen worden verkocht heeft dat als gevolg dat de winst op een exploitatiecomplex groter is of een eventueel verlies lager.

Daarnaast betekent het ook dat de totale jaarlijkse lasten op het product gemeentereiniging lager zullen zijn, wat weer als gevolg heeft dat de tarieven voor de afvalstoffenheffing lager kunnen/zullen worden. Uitgaande van 9.000 percelen is dat ca. € 6 per perceel.

Voor de begroting 2016 gaan we voor activa (investeringen) en reserves een rente hanteren van 2,0%. Wij stellen u voor hiermee in te stemmen.

Rente dekking exploitatie

Wij gebruiken momenteel de reserves en voorzieningen als financiering van de exploitatie door de rente hierover als inkomst te boeken. Hiermee hebben we onze begroting volledig afhankelijk gemaakt van de reserves en zetten we tevens de algemene reserve "op slot". Om de begroting minder afhankelijk van de reserves te laten zijn verdient het aanbeveling om het vrij beschikbare deel van de algemene reserve en de reserve rekeningsaldo ook vrij besteedbaar te maken door hierover geen rente meer aan de exploitatie toe te voegen. Hiermee worden beslissingen die de raad over de algemene reserve gaat nemen niet meer beïnvloed door direct financiële gevolgen. Bovendien kan de reserve rekeningsaldo worden ingezet zonder dat dit invloed heeft op het exploitatieresultaat. Het college is voornemens in de begroting 2016 geen rente meer over het vrij beschikbare deel van de algemene reserve en de reserve rekeningsaldo aan de exploitatie toe te voegen. Wij stellen de raad voor hiermee in te stemmen.

Wijziging rekenrente

Een wijziging van de rekenrente van 5% naar 2% heeft een positief effect op exploitatiebegroting. Samen met de hiervoor genoemde wijziging om geen rente over het vrij beschikbare deel van de algemene reserve aan de exploitatie toe te voegen is het effect in 2016 slechts minimaal (ca.€ 7.000), maar daarna ruim € 100.000 per jaar. Dit positieve effect wordt onder andere veroorzaakt doordat de vrij hoge boekwaarde van de riolering vervroegd is afgeschreven en doordat er geen reserve riolering meer is waaraan rente ten laste van de exploitatiebegroting werd toegevoegd.

Voorgesteld wordt om het positieve resultaat dat voortvloeit uit de wijziging van de rekenrente en het niet berekenen van rente over het vrije deel van de algemene reserve en de reserve rekeningsaldo met ingang van 2017 aan te wenden voor de invulling van de taakstellende bezuinigingsopdracht.

2.1.6 Gemeentelijke belastingen en heffingen

Zoals in het collegeprogramma is aangegeven willen we lastenverzwaring beperken tot inflatiecorrectie waarbij we voor producten als bijvoorbeeld reiniging, riool en markten streven naar volledige kostendekkendheid. Volledige (100%) kostendekkendheid voor leges is niet mogelijk o.a. doordat een aantal tarieven wettelijk gemaximeerd zijn.

Macronorm ozb

Uit het rapport "evaluatie systematiek macronorm onroerende zaakbelastingen" is naar voren gekomen dat de macronorm onroerende zaakbelastingen (ozb) geen effectief beheersinstrument is gebleken. Om die reden is geadviseerd deze norm af te schaffen. De minister kan zich hier in schikken, maar is niet overtuigd van de werking van alternatieven. De alternatieven die in het rapport genoemd worden zijn nog onvoldoende uitgewerkt om reeds nu te besluiten tot aanpassing of afschaffing van de huidige norm. Derhalve wordt de macronorm ozb in 2015 nog gehandhaafd als instrument. Conform de afgesproken berekeningssystematiek bedraagt de norm voor 2015 3,0% over € 3,711 miljard. Vooral met het oog op de omvangrijke decentralisaties per 2015 heeft het kabinet besloten om dat jaar met een schone lei te beginnen. Dat betekent dat de overschrijding van de macronorm 2014 met € 11 miljoen niet in mindering wordt gebracht op de macronorm voor 2015. Nu de macronorm in 2015 wordt gehandhaafd zullen in lijn met het rapport nadere afspraken worden uitgewerkt over het spelregelkader. Daarbij gaat het om de factoren die worden betrokken bij de bestuurlijke weging van een eventuele overschrijding van de norm, een communicatielijnd over de cijfers inzake lokale lasten en ozb-ontwikkeling alsmede het moment van communiceren. Het kabinet is voor 2016 en verder voornemens om samen met de VNG te komen tot een woonlastennorm. Daartoe zal door de werkgroep die het evaluatierapport over de macronorm ozb heeft opgesteld de variant van woonlastennorm verder worden uitgewerkt.

Normen voor het opstellen van de begroting

Om een financieel degelijke begroting, dat wil zeggen een begroting die structureel en reëel in evenwicht is en waarin de uitgaven zijn afgestemd op de inkomsten, na te streven worden voor het opstellen van de begroting de volgende basisafspraken (begrotingsnormen) gehanteerd:

1. De meerjarenbegroting is kostendekkend waarbij een uitname uit de reserve rekeningsaldo de eerstkomende jaren nog kan plaatsvinden. Het streven is om op termijn een structureel evenwicht te krijgen tussen inkomsten en uitgaven. De reserve rekeningsaldo zal dan opgeheven kunnen worden.
2. Indien zich in de exploitatie meevallers van structurele aard voordoen worden deze bij de vaststelling van de jaarrekening toegevoegd aan de reserve rekeningsaldo.
Bij de vaststelling van begroting 2013 heeft de raad besloten dat positieve rekeningsaldi jaarlijks in een egaliseringsreserve rekeningsaldo worden gestort en negatieve saldi hieruit worden gedekt.
3. Incidentele meevallers uit de exploitatie worden toegevoegd aan de algemene reserve.
4. Gestreefd wordt naar kostendekkende tarieven voor reiniging en riool en producten waarover leges en rechten worden geheven.

- a. Voor de reiniging en riolering wordt uitgegaan van 100% kostendekkendheid.

Reiniging:

Komende jaren zullen door diverse maatregelen de kosten van de inzameling van huishoudelijk afval naar verwachting lager worden. Daarentegen moet wel rekening worden gehouden met "nieuwe kosten" die voortvloeien uit o.a. de zogenaamde milieustraatjes en ondergrondse containers. Ook deze kosten behoren tot het inzamelen van huishoudelijk afval. Bij het opstellen van de begroting 2016 zal worden bezien in hoeverre een deel van de bestemmingsreserve huishoudelijk afval kan worden ingezet om de tarieven te verlagen dan wel op een laag niveau te houden.

Riolering:

De opbrengst rioolheffingen is gebaseerd op het geactualiseerde vGRP 2010-2015 en het raadsbesluit waarin een voorziening voor vervangingsinvesteringen is ingesteld zoals dat in 2014 door de raad is vastgesteld. De hoogte van de tarieven is daarmee ook afhankelijk geworden van de jaarlijkse dotatie in deze voorziening. Voor de periode 2016-2021 zal een Afvalwatertakenplan worden opgesteld conform de eisen die de Wet Milieubeheer stelt aan een vGRP. Eind 2015 zal dit plan ter vaststelling aan de raad worden voorgelegd. Uiteraard kan en zal een dergelijk plan invloed hebben op de geplande vervangingsinvesteringen en de daaruit voortvloeiende jaarlijkse dotatie in de voorziening en de hoogte van de opbrengst rioolheffing.

- b. De tarieven voor leges voor het verstrekken van vergunningen en dergelijke en voor markten worden voor 2016 verhoogd met inflatiecorrectie (1,0%). De inflatiecorrectie

leidt tot een hogere opbrengst van € 7.200. Dit bedrag is in deze Perspectiefnota financieel verwerkt.

- c. De tarieven voor de begraafrechten zijn de afgelopen jaren naar een dekkingsniveau gebracht van ongeveer 50%. Uitgangspunt is minimaal dit dekkingspercentage te handhaven. Voor 2016 wordt een inflatie van 1% toegepast hetgeen resulteert in een meeropbrengst van € 2.400. Deze meeropbrengst is in deze Perspectiefnota verwerkt.
5. De OZB wordt jaarlijks trendmatig (met inflatiecorrectie) verhoogd.

De opbrengst OZB is overeenkomstig het raadsbesluit van november 2012, door de overheveling uit de opbrengst rioolheffingen voor 2013 tot en met 2016 verhoogd met € 200.000 per jaar. Voor de begroting 2016 en volgende jaren wordt een inflatie van 1,0% gehanteerd (het CBS consumentenprijsindex over 2014). De inflatie wordt berekend over de (oorspronkelijk) geraamde opbrengst OZB, dat wil zeggen zonder de opbrengst die vanuit de rioolheffingen is “overgeheveld” naar de OZB, en bedraagt ca. € 27.250 per jaar. Dit bedrag is als zodanig financieel vertaald in deze Perspectiefnota.
6. De forensenbelasting wordt jaarlijks trendmatig (2%) verhoogd.

Bij de vaststelling van de perspectiefnota 2011 is besloten dat de opbrengst forensenbelasting jaarlijks trendmatig (ca. 2%) stijgt. De meeropbrengst van € 12.300 per jaar is al in de meerjarenbegroting verwerkt.
7. Het tarief voor de toeristenbelasting blijft voor 2016 gehandhaafd op € 1,10 per persoon per overnachting.

Met ingang van 2015 is het tarief voor de toeristenbelasting verhoogd met € 0,10 per persoon per overnachting. De reden hiervoor was dekking van de lasten die voortvloeien uit de realisatie van de plannen uit de sociale structuurvisie waaronder ook de bouw van de brede school in Dwingeloo. Daarnaast werd daarmee in de pas gelopen met de afspraken die de vertegenwoordigers in het bestuur van het Recreatieschap Drenthe zijn gemaakt om de tarieven in alle Drentse gemeenten te trachten naar dit niveau te brengen.
8. Gemeenschappelijke regelingen worden aangezet tot een bezuinigingstaakstelling van 5% op de gemeentelijke bijdrage.

Omdat op alle beleidsvelden de beschikbare financiële middelen de laatste jaren minder zijn geworden, is aan vier gemeenschappelijke regelingen verzocht een taakstelling van 5% op de gemeentelijke bijdragen op te nemen. Aan het Algemeen Bestuur van de betreffende gemeenschappelijke regeling is verzocht deze taakstelling te bespreken. Via de 1^e Bestuursrapportage 2015 hebben wij deze taakstelling, die resulteert in een besparing van € 97.350, met ingang van 2016 in de meerjarenbegroting verwerkt.
9. Nog lopende onderzoeken uit ombuigingsvoorstellen worden verwerkt.

Bij het vaststellen van de programmabegroting 2014 op 5 november 2013 heeft de gemeenteraad besloten dat een structurele bezuiniging nodig is van € 1 miljoen met ingang van 2017. In de 2^e bestuursrapportage 2014 is daarvan € 110.500 ingevuld. Vervolgens is in de 1^e Bestuursrapportage 2015 voor 2017 € 660.000, voor 2018 € 780.000 en voor 2019 € 900.000 ingevuld dan wel concreet als taakstelling in een programma opgenomen. Ook komende periode zullen nog een aantal onderzoeken naar bezuinigingsmogelijkheden nader worden onderzocht. In de Bestuursrapportages zal over de voortgang worden gerapporteerd.
10. De drie decentralisaties WMO, Jeugdzorg en Participatie moeten worden opgevangen binnen de separate budgetten

Eventuele tekorten vanuit deze decentralisaties dienen allereerst binnen de budgetten die hiervoor door het Rijk middels de Integratie-uitkeringen beschikbaar worden gesteld, te worden opgevangen. In eerste instantie wordt gekeken of binnen het betreffende taakveld nog ruimte te vinden is en vervolgens over de drie taakvelden uit het Sociale domein gezamenlijk. Mocht dit tot problemen leiden dan zullen binnen het totaal van de begroting afwegingen moeten worden gemaakt. Voor de invoeringskosten en incidentele uitvoeringskosten is eventueel aanwending van budget uit de bestemmingsreserve Sociaal domein mogelijk.
11. Reserves kunnen worden ingezet voor specifieke projecten en bieden op deze wijze ruimte voor nieuw beleid.

2.2 Programma-indeling

De gemeenteraad heeft op 3 juni 2014 overeenkomstig Artikel 2 van de “Financiële verordening gemeente Westerveld” een programma-indeling voor deze raadsperiode vastgesteld. Hierbij is het aantal programma’s teruggebracht van 10 naar 7. Bepaalde producten, zoals bijvoorbeeld reiniging en riolering zijn daarbij ondergebracht bij een ander programma. De begroting 2016 zal met dezelfde indeling worden ingericht als 2015 waardoor een vergelijk tussen deze twee mogelijk is, echter een vergelijk met de uitkomsten 2014 zal wellicht niet altijd volledig mogelijk zijn

2.3 Collegeprogramma 2014-2018

Op 26 januari 2015 hebben wij u ons collegeprogramma “Samen waarmaken” aangeboden. De beleidskaders die daarin genoemd staan zullen wij in concrete doelen vertalen in de Programmabegroting 2016. Maar daarnaast zijn er ook onderwerpen die gewoon “gaande de rit” nader uitgewerkt (moeten) worden. We noemen hierbij bijvoorbeeld de nodige aandacht schenken aan het “van buiten naar binnen “ denken. Dit vergt een andere wijze van benaderen door zowel bestuur, organisatie als inwoners. Hier gaan we komende periode hard aan werken.

3. NIEUW BELEID EN VERVANGINGSINVESTERINGEN

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk worden de voorstellen met betrekking tot nieuw beleid toegelicht. De vervangingsinvesteringen worden gedaan om technisch afgeschreven bezittingen te vervangen.

3.2 Nieuw beleid

Vanuit de lopende zaken zijn de volgende voorstellen naar voren gekomen, waar in de begroting en het meerjarenperspectief nog geen rekening mee was gehouden. Per voorstel zal een toelichting worden gegeven waarom het bedrag in de komende begroting 2016 en het meerjarenperspectief 2017-2019 zal moeten worden meegenomen.

Omschrijving	Uitv.	I/E	Inv. bedrag	2015	2016	2017	2018	2019
A Nieuw beleid								
03.01 Schoolzwemmen voor basisonderwijs	2015	E		26.650	26.650	26.650	26.650	26.650
05.01 Compensatie loonkostengebonden subsidies	2016	E			p.m.	p.m.	p.m.	p.m.
05.02 Noodfonds t.b.v. spoedeisende zorg hulp	2016	E			5.000	3.000	2.000	2.000
07.01 Vennootschapsbelasting voor overheidsactiviteiten	2016	E			p.m.	p.m.	p.m.	p.m.
				26.650	31.650	29.650	28.650	28.650

03.01 Schoolzwemmen voor basisonderwijs

In het collegeprogramma hebben wij geschreven dat scholen met een financiële ondersteuning van de gemeente het schoolzwemmen weer kunnen invoeren. Omdat zwemveiligheid onmisbaar is voor kinderen willen wij scholen financieel ondersteunen om schoolzwemmen op te nemen in hun beweegprogramma. Alle basisscholen zijn in de gelegenheid gesteld met (meerdere) groepen deel te nemen aan dit bewegingsonderwijs. Het gaat om maximaal 10 keer zwemmen per seizoen voor eenmaal per week. Het aantal groepen per school varieert. De zwembaden moeten extra personeel inzetten dat de zwemlessen verzorgt. Voor een viertal scholen moet busvervoer worden ingezet. In totaal is een jaarlijks budget nodig van € 26.650.

05.01 Compensatie loonkostengebonden subsidies

Een aantal gesubsidieerde stichtingen en instellingen heeft personeel in dienst. Zij voeren hun werk in opdracht van de gemeente uit. Deze instellingen moeten vanzelfsprekend voldoen aan hun cao verplichtingen. Indien zij hier niet voor gecompenseerd worden, betekent dit feitelijk een structurele bezuiniging op het uitvoerend werk. Het jaar op jaar uitvoeren van een bezuiniging van 2,5% leidt tot het uithollen van het uitvoerend werk en het niet volledig kunnen uitvoeren van de opdracht van de gemeente.

Hiervoor is onder de kaders al aangegeven dat na de financiële uitwerking van de meicirculaire 2015 een afweging zal worden gemaakt of een algehele inflatiecorrectie voor de begroting 2016 van 1,0% wordt doorgevoerd. Bij die afweging zullen wij dan tevens een besluit nemen over een eventueel extra inflatie van 1,5% op de loonkostengebonden subsidies. Als hier toe wordt besloten zal dit gepaard gaan met een bedrag van € 24.000.

05.02 Noodfonds spoedeisende zorg hulp

Nu de gemeente veel breder wordt ingezet op het Sociaal domein, is de verwachting dat we ook regelmatig met bijzondere problematieken te maken krijgen. Criterium is: "als er niet wordt geholpen is er een crisis, of worden de oplossingen minder bereikbaar".

Incidenteel komt het voor dat zorgmijders en spoedeisende zaken om korte termijn oplossingen (voorschot) vragen. Het is wenselijk hiervoor een noodfonds aan te leggen. Naar verwachting kan het deels om "revolving fund" gaan. (waarbij opbrengsten terugvloeien in het fonds en weer aangewend kunnen worden voor het doel).

Onderzocht wordt nog hoe en waar dit fonds te beleggen. Bereikbaarheid en snelle inzet zijn daarbij een belangrijk toetsingselement.

07.01 Vennootschapsbelasting

De wet vennootschapsbelasting zal gewijzigd worden waardoor alle ondernemingsactiviteiten (tenzij vrijgesteld) van de gemeenten belastingplichtig zijn. De wetwijziging ligt nu (14-4-2015) bij de Eerste Kamer. De gevolgen van deze wetwijziging worden in 2015 in kaart gebracht, pas zal bekend zijn welke financiële gevolgen het voor onze gemeente heeft.

Aangezien de wetswijziging nog niet is vastgesteld en de inventarisatie nog niet is afgerond is nog niet duidelijk wat de financiële gevolgen van deze wet voor onze gemeente zullen zijn. We weten wel dat we er niet aan ontkomen.

3.3 Vervangingsinvesteringen

In deze paragraaf worden de noodzakelijk geachte vervangingsinvesteringen vermeld en toegelicht. De kapitaallasten van de investeringen komen voor het eerst in het jaar na ingebruikname van de investering ten laste van de begroting. Vandaar dat voor de investeringen in 2019 nog geen kapitaallasten zijn opgenomen. Deze komen voor het eerst in 2020 tot uitdrukking. Bij de berekening van de kapitaallasten is uitgegaan van 2% rekenrente.

Omschrijving	Uitv.	I/E	Inv. bedrag	afschr	2016	2017	2018	2019	
B Vervangingsinvesteringen									
02.01	Ontwikkeling toegangspoort Holtingerveld	2016	I	200.000	20			*1)	
02.02	Vervangingen en reconstructie wegen	2019	I	200.000	25				
02.03	Intrekken krediet bouw urnenmuur begraafplaats Diever in 2018	2018	I	-45.000	13			-4.362	
02.04	Riolering vervanging vrijverval	2019	I	18.025	70			*2)	
02.05	Riolering gemalen mach/elekt	2019	I	33.000	20			*2)	
02.06	Riolering milieumaatregelen afkoppelen	2019	I	150.000	70			*2)	
03.02	Renovatie korfbalveld Wapseneen	2019	I	33.615	20				
07.02	Vervangen geluid- en opname apparatuur gem.huis	2016	I	60.000	6	11.200	11.000	10.800	
07.03	Vervangen VW-caddy voor handhaving (BOA)	2016	I	27.800	10	2.919	2.872	2.824	
07.04	Vervanging vrachtwagen MAN 18225met HIAB kraan 085-2	2019	I	139.050	13				
07.05	Vervangen 3 stuks VW-caddy	2019	I	83.950	13				
07.06	Vervangen telefooncentrale	2016	I	80.000	13	7.754	7.631	7.508	
07.07	Verlenging Software Assurance MS Office	2016	I	13.000	6	2.427	2.384	2.340	
07.08	Vervanging SAN (opslagmedium voor servers)	2017	I	35.000	5		7.700	7.560	
07.09	Vervanging netwerkcomponenten	2018	I	81.000	5			17.820	
07.10	Aanschaf +installatie upgrade licenties MS Office	2018	I	101.500	6			18.947	
07.11	Vervanging mobiele devices	2018	I	19.000	4			5.130	
07.12	Vervanging serverpark	2018	I	9.000	5			1.980 *3)	
07.13	Vervanging laptops	2019	I	29.000	4				
						0	24.300	31.587	70.547
*1) Bruto investering in de ontwikkeling is € 612.000. Door derden is totaal € 412.000 aan bijdragen toegezegd. Netto investering € 200.000. Aangezien het informatiecentrum na realisatie wordt overgedragen aan een stichting wordt voorgesteld de investering ineens af te schrijven ten laste van de algemene reserve.									
*2) De vervangingsinvesteringen riolering worden in het jaar van investering ineens ten laste gebracht van de hiervoor bestemde voorziening.									
*3) Er is al een krediet van € 200.000. Er is een aanvulling nodig tot € 209.000.									

In de meerjarenbegroting worden noodzakelijke vervangingsinvesteringen voor het eerst komende jaar en de daaropvolgende 3 jaren geraamd. Op deze wijze zijn de vervangingsinvesteringen voor 2016 tot en met 2019 al in de meerjarenbegroting verwerkt. In een bijlage bij deze perspectiefnota treft u daarvan een overzicht aan. In vorenstaande tabel worden de vervangingsinvesteringen voor het jaar 2019 geraamd. Voor een enkele investering is de vervanging eerder noodzakelijk. Deze worden hiermee alsnog opgevoerd.

02.01 Ontwikkeling toegangspoort Oerlandschap Holtingerveld

De Toegangspoort "Oerlandschap gekneet door IJs en Oorlog" is in concept gereed maar om dit nog aantrekkelijker te maken voor recreatie en toerisme moeten er nog een aantal zaken worden geregeld.

1. De procedure om te komen tot de bouw van een informatiecentrum is opgestart en de financiële middelen hiervoor zijn beschikbaar.
2. Naast de realisatie van het informatiecentrum moeten er, om de toegangspoort nog verder te ontwikkelen, een aantal investeringen worden gedaan die bestaan uit:
  - het vertellen van het verhaal van de 2^e wereldoorlog;
  - het vertellen van het verhaal uit de Oertijd (Archeologie);
  - het vertellen van het verhaal over de natuurbeleving (Flora & Fauna en landschap).

Om deze verhalen te vertellen over het "Oerlandschap gekneet door IJs en Oorlog" zal een belevingspad van 1,9 km worden aangelegd wat ook toegankelijk moet zijn voor minder validen (betonpad). Dit pad zal worden aangelegd vanaf de poort naar de Hunebedden. Door gebruikmaking van moderne communicatiemiddelen zal het verhaal op een moderne en creatieve wijze worden verteld. Verder wordt langs het pad op een aantal locaties belevingspunten ingericht voor jong en oud.

Staatsbosbeheer (SBB) en de provincie Drenthe hebben een budget beschikbaar gesteld voor zowel de realisatie van het informatiecentrum als ook voor de belevingsroute. In totaal is voor het informatiecentrum en de beleving op de poort een krediet nodig van € 612.000. Het project zal door de gemeente worden uitgevoerd. Door de provincie en SBB zijn bijdragen toegezegd van in totaal € 412.000 zodat voor de gemeente een netto investering resteert van € 200.000.

Na realisatie wordt het informatiecentrum voor een symbolische koopsom van € 1 overgedragen aan de "Stichting Promotie Drenthe Toegangspoort Holtingerveld". Op dat moment moet het gebouw volledig worden afgeschreven. Voorgesteld wordt om deze afschrijving ineens (€ 200.000) ten laste te brengen van de algemene reserve.

02.02 Vervanging en reconstructie wegen

In het jaarlijks budget (groot) onderhoud wegen wordt geen rekening gehouden met het plegen van duurzaam onderhoud, zoals aanpassingen aan de huidige tijd van de wegfundering, wegopsluiting en het toepassen van duurzame materialen. Het niet toepassen van funderingen en kantopsluitingen leidt tot een kortere levensduur en uiteindelijk tot jaarlijks hogere onderhoudskosten. Het niet toepassen van nieuwe materialen (lees: elementenverharding) geeft minder comfortabele wegen en paden. Volgens het BBV moeten voor aanpassingen, vervangingen en reconstructies van wegen aparte investeringen worden aangevraagd. Deze werkzaamheden zijn niet opgenomen in de voorziening groot onderhoud wegen. De kredieten tot en met het dienstjaar 2018 zijn reeds beschikbaar gesteld. De jaarschijf 2019 moet nog worden toegevoegd.

02.03 Intrekken krediet bouw urnenmuur

Voor 2018 staat een investering gepland en krediet van € 45.000 geraamd voor de bouw van een urnenmuur op de begraafplaats in Diever. Op basis van de huidige inzichten is deze investering de eerstkomende jaren niet noodzakelijk. De bouw van de urnenmuur zal niet eerder dan medio 2022 nodig zijn. Het krediet van 2018 kan derhalve worden ingetrokken.

02.04 – 02.06 Vervangingsinvesteringen riolering

We moeten blijven voldoen aan de Wet milieubeheer en de Waterwet en aan de gemeentelijke zorgplicht ten aanzien afval-, hemel- en grondwater. We gaan uitvoering geven aan de (geprognosticeerde) maatregelen genoemd in het geactualiseerde GRP Westerveld 2010-2015. De in het geactualiseerde GRP opgenomen kredieten tot en met 2018 zijn in de meerjarenramingen verwerkt. De volgende investeringen worden voor 2019 geraamd:

- Vervanging vrijvervalriolering € 18.025 (afschrijving 70 jaar)
- Vervanging gemalen mechanisch/elektrisch € 33.000 (afschrijving 20 jaar)
- Milieumaatregelen / afkoppelen € 150.000 (afschrijving 70 jaar).

Bij het vaststellen van het nieuwe GRP 2016-2021 kunnen de geraamde kredieten uiteraard nog weer wijzigen. De jaarlijkse investeringen worden jaarlijks ineens ten laste gebracht van de voorziening vervangingsinvesteringen riolering die hiervoor met ingang van 2015 is ingesteld.

03.02 Renovatie korfbalveld Wapserveen

Naast structureel jaarlijks onderhoud is het uit oogpunt van speelbaarheid noodzakelijk om sportvelden te renoveren. Dit beleid is reeds ingezet, waarbij de financiële middelen t/m 2018 reeds beschikbaar zijn gesteld. Voor 2019 wordt renovatie van het korfbalveld van Wapserveen gepland.

07.02 Vervanging geluid- en opnameapparatuur hal en raadzaal gemeentehuis

De geluid- en opnameapparatuur vertoont mankementen en voldoet niet meer aan de eisen van deze tijd. Door vervanging van de apparatuur zal de raadzaal en hal qua technische voorzieningen de komende 5 tot 7 jaar weer up to date zijn. In het bijzonder rekening houdend met de digitalisering, zowel het digitaal vergaderen door de deelnemers als ook het digitaal volgen van de vergadering door publiek (zowel in de hal van het gemeentehuis als via Internet).

07.03 Vervanging voertuig BOA

Voor de werkzaamheden van de buitengewoon opsporingsambtenaar (BOA) is een bedrijfsvoertuig noodzakelijk. De levensduur van huidige Caddy loopt op z'n eind en moet in 2016 worden vervangen.

07.04 – 07.05 vervanging voertuigen buitenbedrijf

Voor de vervangingen van tractie en werktuigen t/m 2018 zijn al kredieten beschikbaar gesteld. Voor 2019 zijn kredieten nodig voor vervanging van de volgende voertuigen:

- Vrachtwagen MAN 18225 + Hiab kraan 085-2
- 3 stuks VW Caddy

07-06 Vervanging telefooncentrale gemeentehuis

De telefooncentrale dateert van 2006 en is economisch al afgeschreven. De huidige telefooncentrale sluit ook niet meer aan bij de huidige wensen. Het geraamde bedrag is gelijk aan de investeringen in 2006. De werkelijke vervangingskosten zijn nog niet in beeld gebracht en kunnen wellicht afwijken van de raming.

07-07 Verlenging Software Assurance MS Office

Software Assurance (SA) is een licentievorm die het mogelijk maakt om 1 licentie MS Office op meerdere devices te gebruiken. Deze licentievorm hebben we o.a. in verband met “het nieuwe werken” en in verband met de samenwerking met de gemeente Meppel nodig, zodat er op afstand gewerkt kan worden. De Remote Desktop Server die hiervoor is ingericht, wordt gezien als een extra device voor elke medewerker die erop aanmeldt. Voor continuering van rechtmatig gebruik van software en continuering van de flexwerkvoorziening binnen de gemeente is per medewerker een licentie met SA nodig.

07-08 Vervanging opslagmedium voor servers

In verband met continuïteit in de informatievoorziening is vervanging van 1 SAN (opslagmedium voor servers) noodzakelijk.

07-09 Vervanging netwerkcomponenten

Voor continuering van de informatievoorziening en beschikbaarheid van de werkplekautomatisering is vervanging van de werkplekcomponenten zoals switches, firewall en Wifi acceptpoints noodzakelijk. De continuïteit van het netwerk kan hiermee gewaarborgd blijven.

07-10 Aanschaf en installatie upgrade licenties MS Office

Omdat in 2018 gepland staat dat alle pc's worden vervangen is dat een logisch moment om dan ook MS Office te vervangen. Aanschaf en installatie van de upgrade licenties van MS Office is dan nodig.

07-11 Vervanging mobiele devices

Voor 2018 wordt ter continuering van mobiele telecom- en werkplekvoorzieningen de vervanging van de mobiele devices zoals smartphones en tablets voorzien.

07-12 Vervanging serverpark

Voor 2018 is een krediet van € 200.000 beschikbaar gesteld voor de vervanging van het serverpark. De verwachting is dat dit niet voldoende zal zijn. Er wordt een aanvullend krediet gevraagd .

07-13 Vervanging laptops

Voor 2019 wordt voor de continuïteit in de beschikbaarstelling van mobiele werkplekautomatisering een krediet gevraagd voor de vervanging van laptops.

4. RISICO'S

Door de ombuigingen en door het feit dat in zowel 2012, 2013, 2014 en 2015 geen inflatiecorrectie op de budgetten is toegepast, is de kans sterk toegenomen dat niet voorziene tegenvallers niet binnen de budgetten en de begroting kunnen worden opgevangen. De kans dat het saldo van de jaarrekening afwijkt van de begroting wordt hierdoor groter. Overigens volgen wij de budgetten zeer nauwkeurig en zullen u indien nodig in de bestuursrapportages om aanvullingen vragen.

4.1 Interne risico's

In deze paragraaf worden de voorstellen toegelicht waarvan het (financiële) effect nog niet (volledig) meetbaar is.

Westerveld heeft Antwoord

In de (meerjaren)begroting zijn de lasten opgenomen van het project "Westerveld heeft Antwoord" als uitvoering van de e-dienstverlening. De uitwerking van dit project resulteert in de uitvoering van meerdere deelprojecten. Bij deze nadere uitwerking zullen wellicht nog zaken aan de orde komen waar in eerste instantie nog geen rekening mee is gehouden omdat die niet bekend waren. Verwacht wordt dat dit dan extra kosten met zich mee zal brengen.

Bouwgrondexploitaties

De economische crisis heeft ook zijn weerslag op de exploitatie van bouwgrond. Hoewel de ontwikkeling van het plan "De Valderse" weinig last van de crisis ondervindt en de verkoop van bouw kavels zelfs voor ligt op de planning, is bij andere complexen de crisis wel voelbaar. Voor het complex "Hof van Kalteren" (voorheen genoemd "voormalig zwembadterrein Diever") was gepland dat de woningbouw voor de ingebruikname van het gemeentehuis gerealiseerd zou zijn. In de afgelopen jaren is een voorziening gevormd van € 1.773.000 voor een verwacht nadelig exploitatieresultaat voor dit complex. Inmiddels is de verkoop van bouw kavels en bouw van woningen weer op gang gekomen en is de verwachting dat de gevormde voorziening toereikend is en dat het plan in 2018 afgesloten kan worden.

Het bestemmingsplan Vledder-Noord is in 2013 onherroepelijk geworden. In de eerste fase is voorzien in woningbouw en een woonzorgcomplex. Voor een nadelig exploitatieresultaat is een voorziening gevormd van € 419.000. Komende periode zal blijken in hoeverre er nog sprake is van een financieel risico voor de gemeente.

De ontwikkeling van het plan Kalterbroeken is volledig in handen van een projectontwikkelaar. De economische crisis is hier echter sterk waarneembaar. De exploitatie stagneert, de gronden blijven langer braak liggen en de verkoop vlot niet. Hierdoor is de exploitatie sterk onder druk komen te staan. Inmiddels is aan de gemeente gevraagd om "mee te denken" op welke wijze het plan weer vlot getrokken kan worden. De uitkomsten hiervan kunnen ook financiële gevolgen hebben voor de gemeente.

4.2 Externe risico's/ontwikkelingen

Algemeen en schoolmaatschappelijk werk

Ingaande 2015 zijn de decentralisaties in het Sociaal domein een feit. De decentralisaties beogen een grotere inzet van de eerste lijnszorg en het voorliggend veld ten einde de zorg en hulp aan inwoners laagdrempeliger te organiseren en goedkoper te maken. Reeds nu zien we een grotere druk op het algemeen maatschappelijk werk en het schoolmaatschappelijk werk. Op het terrein van jeugdhulp, GGZ en huisartsen wordt eerder verwezen naar maatschappelijk werk en schoolmaatschappelijk werk dan voorheen het geval was (voorheen was dat tweede lijn). Daarnaast wordt het maatschappelijk werk meer actief gepositioneerd als regisseur tijdens de uitvoering van hulptrajecten. Ook is er een toename van OGGz trajecten waarneembaar en dit heeft te maken met maatschappelijke ontwikkelingen (crisis) en keuzes van het rijk (GGZ hulpverlening buiten de muren). Daarnaast wordt de druk op het maatschappelijk werk vergroot door een grotere inzet van de overheid op het tegengaan van huiselijk geweld en kindermishandeling. Door de toenemende druk op het maatschappelijk werk zijn er inmiddels wachtlijsten ontstaan bij het algemeen maatschappelijk werk en het schoolmaatschappelijk werk.

Hiermee bereiken we dat mensen in staat worden gesteld om (weer) zelfstandig, met hulp uit hun omgeving, in de samenleving te functioneren. Mensen zijn meer zelfredzaam en kunnen hun sociale omgeving inzetten als dat nodig is, de vraag naar specialistische zorg of hulpverlening in de tweede lijn wordt minder. Bij de inzet van schoolmaatschappelijk werk wordt specifiek ingezet op het tijdig signaleren van problemen en het tijdig inschakelen van hulp aan kinderen waardoor het welbevinden

van kinderen op school verbeterd en daarmee ook hun leerprestaties op school, leerkrachten en ouders worden ondersteund in hun pedagogische taken, vraag naar specialistische zorg neemt af. Door de inzet van meer uren maatschappelijk werk wordt zoveel mogelijk voorkomen dat situaties escaleren en dat uiteindelijk duurdere zorg moet worden ingezet.

Voor het maatschappelijk werk is in onze gemeente 1,4 fte beschikbaar en voor het schoolmaatschappelijk werk 0,8 fte. Uitbreiding wordt gevraagd van 1 fte maatschappelijk werk. Hiervoor is een bedrag nodig van € 70.000 dat in de vorm van een subsidie aan de stichting Welzijn MensenWerk (WMW) beschikbaar zal worden gesteld. De financiële middelen zullen in overleg met WMW daar worden ingevuld waar deze het meest effectief is.

De extra benodigde capaciteit voor algemeen en schoolmaatschappelijk werk is een gevolg van de decentralisaties in het Sociaal domein. Uitgangspunt van college en raad is dat het budget van het Rijk voldoende moet zijn om de lasten i.h.k.v. het Sociaal domein te kunnen dekken. De hiervoor genoemde extra financiële middelen dienen dan ook ten laste te worden gebracht van de reguliere budgetten Sociaal domein. Als blijkt dat deze budgetten onvoldoende zijn kan incidenteel wellicht een beroep worden gedaan op de bestemmingsreserve Sociaal domein en als de budgetten structureel onvoldoende zijn zal over de dekking een nadere afweging worden gemaakt.

Bevolkingsomvang

Ook de ontwikkelingen in de maatschappij vormen een risico. In de plattelandsregio's speelt de vergrijzing een grote rol, daarnaast verlaten veel jongeren de gemeente voor werk of studie. Het gevolg is dat een groter aandeel van de bevolking uit 55⁺-ers zal bestaan. Voor de bevolkingsomvang als geheel is de prognose voor Westerveld dat de totale omvang van de bevolking de komende jaren licht zal afnemen. Deze ontwikkelingen hebben direct effect op de algemene uitkering van het Rijk.

Financiële crisis

De algemene uitkering uit het Gemeentefonds blijft door z'n jaarlijkse schommelingen een risico en onzekere factor. Hierbij speelt tevens de herijking, ook wel groot onderhoud genoemd, van het gemeentefonds nog mee. Het eerste deel heeft in 2014 plaats gevonden en met ingang van 2015 zijn de daaruit voortvloeiende herverdeeffecten financieel zichtbaar geworden. De 2^e fase heeft begin 2015 plaatsgevonden. Uit de eerste resultaten blijkt dat de Algemene uitkering voor onze gemeente op termijn ruim € 600.000 hoger zal zijn. Of de uitkomst van de 2^e fase inderdaad tot een dergelijke hogere uitkering gaat leiden zal uit de meicirculaire 2015 blijken.

Naast de onzekerheid over bezuinigingen en herijking duurt de financiële crisis voort. Deze is bijvoorbeeld door de stijging van het werkeloosheidspercentage in onze gemeente waarneembaar. Een en ander vertaalt zich ook in een toename van het aantal uitkeringsgerechtigden. De afgelopen jaren is er hard gewerkt om dit aantal terug te dringen, maar het is erg lastig om de nieuwe toestroom aan een arbeidsplek te helpen.

Recreatiesector

Vanuit de recreatiesector wordt aangegeven dat de bezetting van de campings en bungalowparken jaarlijks terugloopt. Ook aan de hand van de tegenvallende opbrengst toeristenbelasting is te zien dat het aantal overnachtingen afneemt. De gemeente probeert door de plannen die er liggen voor het versterken van de positie op het gebied van recreatie hier een proactieve rol in te spelen. Samen met de recreatiesector zal worden geprobeerd een positieve impuls aan het recreatie en toerisme te geven, waarbij er op zal worden geanticipeerd om de risico's zo klein mogelijk te houden.

Decentralisaties in het sociale domein

Met ingang van 1 januari 2015 hebben de decentralisaties in het Sociale domein plaatsgevonden. De taken die voortvloeien uit de Participatiewet, AWBZ begeleiding naar de Wmo, de Jeugdzorg en Passend onderwijs zijn naar de gemeente gegaan. De gemeente is verantwoordelijk voor de uitvoering van deze wetten en het verstrekken van de voorzieningen. Uitgangspunt hierbij is een samenhangend beleid te voeren, gericht op het vergroten van de participatie van mensen met een kwetsbare positie in de samenleving. Dit vanuit een integrale samenwerking met andere gemeenten. Uitgangspunt van het college en de raad is dat de financiële middelen die hiervoor door het Rijk beschikbaar worden gesteld in principe voldoende zouden moeten zijn om de kosten te kunnen dekken. Komende jaren zal blijken of dat inderdaad het geval is of dat de gemeente zelf extra eigen middelen moet inzetten. Voor de implementatie van de transities heeft de gemeenteraad voor de periode tot eind 2017 een bestemmingsreserve Sociaal domein beschikbaar gesteld van € 3,35 miljoen.

Weerstandsvermogen

In 2013 is de risico-inventarisatie geactualiseerd. Hieruit bleek dat een aantal grote risico's uit 2011 geen risico meer zijn zoals "realisatie van de ombuigingen" of "terugbetalen subsidie "Toegangspoort Oerlandschap Holtlingerveld". Een aantal andere risico's is kleiner geworden, omdat alle budgetten de afgelopen periode kritisch zijn beoordeeld en waar nodig zijn bijgesteld. Nieuw opgekomen risico's zoals een aantal open einde regelingen (eikenprocessierups, gladheidbestrijding, leerlingenvervoer), de HVD en de RUD zijn in verhouding kleiner dan de risico's die zijn weggevallen. Hierdoor is het benodigde weerstandsvermogen berekend op € 1,6 miljoen.

5. FINANCIËEL MEERJARENPECTIEF

5.1 Meerjarenperspectief

Onderstaand wordt een overzicht gegeven van de financiële ruimte voor de komende jaren. Hierin zijn eventuele financiële gevolgen die voortvloeien uit de meicirculaire 2015 nog niet verwerkt, omdat die circulaire op het moment van opstellen van deze Perspectiefnota nog niet bekend was.

Financieel overzicht ten opzichte van de ruimte		2015	2016	2017	2018	2019
I	Stand na 2e bestuursrapportage 2014 (vóór mutaties reserve rekeningsaldo)	42.874	-482.161	61.686	-299.285	-541.088
	- mutaties uit programma's 1 ^e bestuursrapportage 2015	-1.708	372.393	-15.634	68.903	144.682
II	Stand na 1e bestuursrapportage 2015 (vóór mutaties reserve rekeningsaldo)	41.166	-109.768	46.052	-230.382	-396.406
	<i>Perspectiefnota 2015</i>					
	<i>Kaderstelling begroting 2016</i>					
	stelpost looncompensatie		p.m.	p.m.	p.m.	p.m.
	Inflatiecorrectie reguliere budgetten		p.m.	p.m.	p.m.	p.m.
	wijziging rekenrente en geen rente aan exploitatie over vrij beschikbare deel algemene reserve en de reserve rekeningsaldo		7.600	0	5.390	91.940
	inflatiecorrectie opbrengst ozb		27.250	27.250	27.250	27.250
	inflatiecorrectie opbrengst leges vergunningen		7.200	7.200	7.200	7.200
	inflatiecorrectie opbrengst begraafrechten		2.400	2.400	2.400	2.400
	<i>Nieuw beleid en investeringen</i>					
	nieuw beleid	-26.650	-31.650	-29.650	-28.650	-28.650
	vervangingsinvesteringen		0	-24.300	-31.587	-70.547
III	Stand perspectiefnota 2015 (vóór mutaties reserve rekeningsaldo)	14.516	-96.968	28.952	-248.379	-366.813

Dit financieel meerjarenperspectief is licht verbeterd ten opzichte van de 2^e Bestuursrapportage 2014. Indien de Algemene Uitkering uit het Gemeentefonds groter wordt zijn er geen redenen tot verder bezuinigen. Dit is uiteraard wel mede afhankelijk van het vullen van het "bijzondere hoofdstuk Samen duurzaam realiseren".

5.2 Nog te bestemmen opbrengst ozb

In de vergadering van 11 november 2014 heeft de gemeenteraad een voorziening ingesteld voor de vervangingsinvesteringen riolering. Een en ander bracht met zich mee dat de geraamde opbrengst rioolheffingen met ingang van 2015 is verlaagd. De raad heeft in dezelfde vergadering besloten de geraamde opbrengst ozb te verhogen. Of deze extra opbrengst met ingang van 2017 als extra bate in de exploitatiebegroting tot uitdrukking komt of als invulling van de bezuinigingstaakstelling zou de raad in een later stadium, in de perspectiefnota 2015 of de begroting 2016, een besluit nemen. In de vergadering van 3 maart jl. heeft de raad er mee ingestemd om de kosten die voortvloeien uit het collegeprogramma "Samen waarmaken" te dekken uit de hiervoor genoemde extra opbrengst ozb.

Onderstaand wordt een overzicht gegeven van de stand en het verloop van deze extra ozb-opbrengst. In de perspectiefnota 2015 dan wel de begroting 2016 zullen voorstellen over de nog te bestemmen bedragen worden gedaan.

Nog te bestemmen extra opbrengst ozb

	2017	2018	2019
Opbrengst voortvloeiend uit raadsbesluit 11 november 2014	250.000	300.000	350.000
Invulling collegeprogramma; raadsbesluit 3 maart 2015	-93.000	-93.000	-43.000
Nog te bestemmen extra opbrengst ozb	157.000	207.000	307.000

Zoals we onder de Kaders, onder 2.1.1 "Nieuw en bestaand beleid" hebben aangegeven stellen we voor de extra opbrengst in het op te nemen "bijzonder hoofdstuk Samen duurzaam realiseren" in de (meerjaren)begroting 2016 te verwerken.

5.3 Reserve rekeningsaldo

Het college heeft als doel een sluitende meerjarenbegroting. Hiervoor is in de Knoppennotitie 2012 voorgesteld om een reserve rekeningsaldo in te stellen om schommelingen, welke voor een belangrijk deel door de jaarlijks sterke wisselende algemene uitkering uit het Gemeentefonds worden veroorzaakt, op te kunnen vangen. Zoals in de Programmabegroting 2015 is aangegeven zal deze

reserve, zolang de grote schommelingen in de Algemene Uitkering uit het Gemeentefonds zich blijven voordoen en de taakstellingen nog niet volledig zijn ingevuld, nog worden gebruikt.

Als de hiervoor onder 5.1 genoemde verwachte exploitatieresultaten ten laste worden gebracht van de reserve rekeningsaldo leidt dit tot de volgende te verwachten standen:

Overzicht verwacht verloop reserve rekeningsaldo	Mutaties	Verwacht na perspectiefnota 2015
Stand 1 januari 2015		1.648.012
Voorgestelde toevoeging o.b.v. rekeningresultaat 2014	445.862	
Saldo van toevoegingen en onttrekking tm 2 ^e Bestuursrapportage 2014	42.000	
Onttrekking t.b.v. Collegeprogramma	-155.000	
<i>Verwacht exploitatieresultaat 2015 obv perspectiefnota 2015</i>	14.516	
Mutaties 2015		347.378
Verwachte stand per 31-12-2015		1.995.390
Onttrekking t.b.v. Collegeprogramma	-103.000	
<i>Verwacht exploitatieresultaat 2016 obv perspectiefnota 2015</i>	-96.968	
Mutaties 2016		-199.968
Verwachte stand per 31-12-2016		1.795.422
<i>Verwacht exploitatieresultaat 2017 obv perspectiefnota 2015</i>	28.952	
Mutaties 2017		28.952
Verwachte stand per 31-12-2017		1.824.374
<i>Verwacht exploitatieresultaat 2018 obv perspectiefnota 2015</i>	-248.379	
Mutaties 2018		-248.379
Verwachte stand per 31-12-2018		1.575.995
<i>Verwacht exploitatieresultaat 2019 obv perspectiefnota 2015</i>	-366.813	
Mutaties 2019		-366.813
Verwachte stand per 31-12-2019		1.209.182

Onder de Kaders hebben wij voorgesteld om in 2016 € 100.000 aan deze reserve te onttrekken en aan te wenden voor het "bijzonder hoofdstuk Samen duurzaam realiseren". Die onttrekking is in dit overzicht nog niet verwerkt.

5.4 Bezuinigingen

In de begroting 2015 is aangegeven dat het noodzakelijk is om vanaf 2017 structureel één miljoen euro te bezuinigen. Op dat moment werd verondersteld dat op die wijze het mogelijk zou zijn om een structureel sluitende begroting te kunnen presenteren. In de afgelopen periode zijn er al meerdere zaken naar voren gekomen die van invloed zijn geweest op deze bezuinigingstaakstelling. In de 2^e Bestuursrapportage 2014 en in de 1^e Bestuursrapportage 2015 zijn al een aantal bezuinigingen ingevuld. Ook op dit moment lopen nog een aantal onderzoeken naar bezuinigingsmogelijkheden. In de volgende Bestuursrapportages zullen wij over de voortgang blijven rapporteren.

Uit onderstaand overzicht blijkt dat voor 2017 de taakstelling nog niet geheel is ingevuld, voor de jaren daarna wel. Echter het financieel meerjarenperspectief noodzaakt wel tot realiseren van de afgesproken bezuinigingen.

Specificatie mutaties taakstelling bezuiniging	2017	2018	2019
Oorspronkelijke bezuinigingstaakstelling	1.000.000	1.000.000	1.000.000
<i>Inulling taakstelling:</i>			
Abonnementen en tijdschriften (progr. 7)	5.500	5.500	5.500
Kunst in het gemeentehuis (progr. 7)	5.000	5.000	5.000
Westerveld heeft Antwoord (progr. 7)	100.000	100.000	100.000
Tot en met 2e bestuursrapportage 2014 ingevuld:	110.500	110.500	110.500
Lijkbezorgingsrechten (prog 2)	9.800	9.800	9.800
Inkoop en aanbesteding afdrukapparatuur (prog 7)	18.235	18.235	18.235
Speelvoorzieningen (prog 2)	102.500	122.500	142.500
Gronden en landerijen (prog 7)	23.130	23.130	23.130
Peuterspeelzaalwerk (prog 3)	60.000	60.000	60.000
Samenwerken gemeente Meppel (prog 7)	100.000	200.000	300.000
WMO - Maatwerkvoorziening (prog 5)	250.000	250.000	250.000
Gemeenschappelijke regelingen (prog 1,3,4,6)	97.350	97.300	97.300
Tot en met 1e bestuursrapportage 2015 ingevuld:	771.515	891.465	1.011.465
Wijzigen percentage rekenrente en geen rente over vrije deel algemene reserve (prog 7)	121.870	113.925	91.940
Tot en met perspectiefnota 2015 ingevuld:	893.385	1.005.390	1.103.405
Het overschot op de gerealiseerde bezuiniging van € 5.390 (in 2018) en € 103.405 (2019) is deels in de 1e burap 2015 en deels in deze perspectiefnota ten gunste gebracht van het exploitatieresultaat.			

Bijlage: geplande investeringen komende jaren.

Meerjaren investeringsprogramma 2015 - 2018						
Omschrijving	Programma	Nummer	Investering:			
			Krediet	2015	2016	2017
Economisch Nut:						
Vervanging vrijvervalriolering (2014)	2	7722118	277.341			
Vervanging vrijvervalriolering (2015)	2	7722119	10.000			
Vervanging vrijvervalriolering (2016)	2	7722120		23.600		
Vervanging vrijvervalriolering (2017)	2	7722121			10.700	
Vervanging vrijvervalriolering (2018)	2	7722122				14.200
Renovatie vrijvervalriolering (2015)	2	7722200	29.100			
Renovatie vrijvervalriolering (2016)	2	7722201		18.900		
Renovatie vrijvervalriolering (2017)	2	7722202			34.400	
Vervanging mech/elektr installatie gemalen (2014)	2	7722512	93.876			
Vervanging mech/elektr installatie riolering (2014)	2	7722513	234.000			
Vervanging mech./elektr. instal. gemalen (2015)	2	7722514	38.000			
Vervanging bouwkundig mechanisch riolering (2015)	2	7722515	3.000			
Vervanging mech/elektr installatie riolering (2015)	2	7722516	228.000			
Vervanging mech./elektr. instal. gemalen (2016)	2	7722517		33.000		
Vervanging mech/elektr. installatie riolering (2016)	2	7722518		204.000		
Vervanging mech/elektr. instal. gemalen (2017)	2	7722519			194.000	
Vervanging mech/elektr. instal. riolering (2017)	2	7722520			510.000	
Riolering gemalen bouwkundig (2018)	2	7722521				30.000
Mech/elektr rioolgemalen (2018)	2	7722522				33.000
Mechanisch/elektrische riolering (2018)	2	7722600				180.000
Vervanging persleiding riolering (2018)	2	7722700				176.000
Milieumaatregelen/Afkoppelen hemelwater (2014)	2	7722811	209.649			
Milieumaatregelen/afkoppelen hemelwater (2015)	2	7722812	150.000			
Milieumaatregelen/afkoppelen hemelwater (2016)	2	7722813		150.000		
Milieumaatregelen/afkoppelen hemelwater (2017)	2	7722814			150.000	
Milieumaatregelen/afkoppelen hemelwater (2018)	2	7722815				150.000
Realisatie umenmuur Diever	2	7724021				45.000
Vervanging deel van het dak c.b.s. Roosjenschool	3	7421330	38.000			
Gevelonderhoud o.b.s. De Kievitshoek	3	7421340	58.000			
Renovatie Stad en Esch Diever	3	7440008	1.300.000			
Renovatie hoofdveld sportcomplex Wilhelminaoord	3	7530112	33.615			
Renovatie hoofdveld sportcomplex Diever	3	7530113		33.615		
Renovatie trainingsvelden Havelte + Dwingeloo	3	7530114			33.615	
Renovatie trainingsveld Darp	3	7530115				33.615
Renovatie trainingsveld sportcomplex Dwingeloo	3	7530116	60.000			
Project Havelterberg Hoofdpoot	4	7560006	38.626			
Project Havelterberg Schaapskooi	4	7560007	133.542			
Terrein voormalige Storkschool Bruges 1	7	7830050		300.428		
Terrein voormalige Fonteinschool Leggeloo 31b	7	7530051		189.863		
Brede School Dwingeloo - bouwkosten	kpl	7421107	3.488.445			
Brede School Dwingeloo - technische installaties	kpl	7421109	860.000			
Brede School Dwingeloo - grondkosten	kpl	7421110	274.000			
Renovatie Ontmoetingscentrum Dingspilhaus	kpl	7015004		1.200.000		
Uitbouwen infrastr en beveiliging ICT fase 3	kpl	7031044	79.214			
Vervanging monitoren (2017)	kpl	7031047			30.000	
Vervanging servers (2018)	kpl	7031048				200.000
Mobiele devices	kpl	7031049	25.954			
Vervanging Toyota Landcruiser 4x4 (2015)	kpl	7049230	69.000			
Vervanging sneeuwplough Nido snk 240	kpl	7049340	12.600			
Vervanging sneeuwplough Nido snk 240	kpl	7049341	15.300			
Vervanging sneeuwplough Nido snk 240	kpl	7049342	15.300			
Vervanging MAN vrachtwagen (BV-BX-87)	kpl	7049231		135.000		
Vervanging Schliessing houtversnipperaar	kpl	7049325	52.000			
Vervanging 2 trilplaten	kpl	7049348		11.500		
Vervanging schaftwagen	kpl	7049349		9.000		
Vervanging ligier XPRO 45 km auto	kpl	7049350			16.900	
Vervanging Nido Stratos natstroommachine	kpl	7049351			27.920	
Vervanging SNK 180 EPZ nr 346 sneeuwplough	kpl	7049352			12.950	
Vervanging vrachtwagen MAN 18320	kpl	7049353				139.050
Vervanging Nido Stratos natstroommachine	kpl	7049354				46.350
Totaal Economisch Nut:			7.826.562	2.308.906	1.020.485	1.047.215

Omschrijving	Programma	Nummer Krediet	Investering:			
			2015	2016	2017	2018
Maatschappelijk Nut						
Uitvoering GVVP 2012-2016	2	7210100	20.850	20.000		
Reconstructie weg Lhee-Kraloo	2	7210200	101.240			
Vervanging + reconstructie wegen (2014)	2	7210309	113.236			
Vervanging + reconstructie wegen (2017)	2	7210312			450.000	
Vervanging + reconstructie wegen (2018)	2	7210313				627.585
Herinrichten Vledderweg 30 km-zone (2015)	2	7210314	262.270			
Herinrichten Dorpsstraat Vledder 30 km-zone (2015)	2	7210315	311.200			
Trambaan omvormen naar beton-fietspad (2015)	2	7210316	447.080			
Loos-/Leemgravenweg omvormen naar beton-fietspad (2015)	2	7210317	135.950			
De Stouwe omvormen naar beton-fietspad (2015)	2	7210318	73.900			
Uitvoering Licht- en Duisternisplan 2011-2020	2	7210410	200.685	179.500	179.500	179.500
Uitvoering beleid- en beheerplan brinken (2014)	2	7210501	2.295			
Uitvoering beleid- en beheerplan brinken (2015)	2	7210502	15.000			
Uitvoering beleid- en beheerplan brinken (2016)	2	7210503		15.000		
Uitvoering beleid- en beheerplan brinken (2017)	2	7210504			15.000	
Uitvoering beleid- en beheerplan brinken (2018)	2	7210505				15.000
Totaal Maatschappelijk Nut			1.683.706	214.500	644.500	822.085
Totaal generaal investeringen			9.510.268	2.523.406	1.664.985	1.869.300
Grondexploitatie						
Complex Diever voormalig zwembadterrein	7	7830113	-46.956	-154.874	-207.701	277.425
Complex Valderse II Dwingeloo	7	7830120	-266.300	-267.744	-160.592	-70.770
Complex Vledder Noord Fase I	7	7830140	191.324	-567.245	-137.395	-106.645
Complex Havelte, Bedrijventerrein Meenteweg	7	7830133	41.165	34.528	36.153	37.730
Complex Zorgvied Noord-Oost II 2e fase	7	7830112	62.480	-133.270	-174.485	-156.430
Complex overige gronden Vledder	7	7830141	-121.687	0	0	0
Complex Vledder-Noord fase 2+3	7	7830142	42.214	44.142	46.145	48.274
Totaal Grondexploitatie			-97.760	-1.044.463	-597.875	29.584